

KOTI UUDESSA MAASSA

Alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneiden nuorten näkemyksiä tuetun asumisen kodinomaisuudesta

Eija Erkkilä
Leena Leikas
Tiia Pesonen
Sosiaalityön käytätutkimus
Sosiaalityö
Helsingin yliopisto
Joulukuu 2017

TUTKIMUKSEN KONTEKSTI

Tutkimuskohteenamme on tuetun asumisen yksikkö, jossa asuu alaikäisinä ilman huoltajaa Suomeen saapuneita oleskeluluvan saaneita nuoria. Käytäntötutkimuksen tekohelellä asumisyksikössä asui yhdeksän 16–17-vuotiasta asukasta kolmesta eri maasta. Nuoret ovat alkuvaiheen kotoutujia: he ovat saapuneet Suomeen kaksi vuotta sitten, joten he ovat olleet erossa perheistään ainakin kaksi vuotta.

Kun ilman huoltajaa Suomeen tullut alaikäinen saa oleskeluluvan, hän voi asua perheryhmäkodissa, muussa asumisyksikössä tai tuetussa perheajoituksessa, kunnes hän tulee täysi-ikäiseksi. Tämän jälkeen hän voi saada kunnan järjestämää jälkihuoltoa, kunnes hän täyttää 21 vuotta tai kunnes hän saa huoltajansa Suomeen. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.) Tuettuun asumisen yksikössä pyritään valmistamaan pian täysi-ikäistyviä nuoria itsenäiseen asumiseen. Yksi mahdollinen tekijä kotoutumisen edistämisessä on, että nuoret saavat elää mahdollisimman kodinomaisissa tiloissa jo kotoutumisprosessin alkuvaiheessa. Asumisyksikön kodinomaisuuden lisäämisessä on kyse sosiaalihuoltoon liittyvien tilojen fyysisten puitteiden sekä muiden mahdollisten kodinomaisuuteen liittyvien tekijöiden kehittämisestä. Laitoksessa ja tuetussa asumisessa tasapainoillaan kodinomaisuuden ja kontrolloidun asumisen välillä koettaen löytää ratkaisua siihen, miten ihminen voi kokea olevansa kotona, vaikka olosuhteet eroavat niin sanotusta normaalista asumisesta.

Kodin käsitettä on tarkasteltu Riitta Granfeltin (1998) sisäisen kodin käsitteen avulla. Kodinomaisuutta on lähestytty Laura Huttusen (2002) sekä Anni Vilkon (2000) aiempien tutkimusten avulla. Käytäntötutkimus on tehty yhteistyössä Uudellamaalla sijaitsevan kunnan maahanmuuttoyksikön kanssa.

TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella alaikäisinä ilman huoltajaa Suomeen saapuneiden nuorten käsityksiä tuetun asumisen kodinomaisuudesta. Tavoitteena on selvittää, millaisia käsityksiä nuorilla on kodista ja miten tuetun asumisen yksikön kodinomaisuutta voitaisiin lisätä. Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Mitä koti nuorten käsitysten mukaan tarkoittaa?

2. Mitkä tekijät edistävät ja mitkä vähentävät nuorten mielestä tuetun asumisen yksikön kodinomaisuutta?

AINEISTO JA ANALYYSI

Tutkimusaineistomme koostuu yhdestä puolistrukturoidusta neljän hengen fokusryhmähaastattelusta ja kahdesta

yksilöhaastattelusta. Yhteensä nuoria oli haastateltavana kuusi. Ryhmähaastattelussa ja toisessa yksilöhaastattelussa käytettiin tulkkia.

Aineiston analyysissä on käytetty laadullista teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Aineiston pääteemoiksi muodostuivat nuorten käsitykset kodista, mahdollisuus osallistua oman huoneen sisustukseen, oma rauha ja sen tarve, yksikön toimintakäytännöt sekä yksikön yhteisöllisyys.

Tutkimuksessa olemme noudattaneet Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2009) eettisiä periaatteita. Tutkittaville on annettu tietoa tutkimuksesta ja heille on painotettu tutkimuksen vapaaehtoisuutta, haastateltavien anonymiteettiä ja tutkijoiden vaitiolovelvollisuutta.

TULOKSET

Ensimmäinen tutkimuskysymys on, mitä koti nuorten näkemysten mukaan tarkoittaa. Koti on nuorille paikka, jossa on perhe, läheisiä ihmisiä, vapaus päättää omista asioistaan ja jossa on rauha. Aineiston analyysissä nousi esiin limittäin erilaisia koteja: lapsuudenkoti, jossa on perhe, nykyinen asumisyksikkö, joka ei ole aivan oikea koti sekä tulevaisuuden koti.

Toinen tutkimuskysymys on, mitkä tekijät edistävät ja mitkä vähentävät nuorten mielestä tuetun asumisen yksikön kodinomaisuutta. Tähän liittyvät teemat ovat:

1. mahdollisuus osallistua oman huoneen sisustukseen ja huoneen tekeminen omanlaiseksi
2. oma rauha ja sen tarve
3. yksikön toimintakäytännöt
4. yksikön yhteisöllisyys

Seuraavaan kuvioon on koottu tekijöitä, jotka edistävät ja vähentävät nuorten mielestä tuetun asumisen yksikön kodinomaisuutta.

Kodinomaisuutta edistävät tekijät

- Oma huone
- Sauna
- Ohjaajien apu ja tuki
- Kaverit

Kodinomaisuutta vähentävät tekijät

- Perheen ja läheisten poissaolo
- Liian tiukat säännöt
- Työntekijöiden joustamattomuus
- Oman huoneen puute
- Ei ole mahdollisuutta osallistua oman huoneen sisustukseen
- Ohjaajien tekemät raportit
- Valvontakamerat
- Ei ole omaa rauhaa ja mahdollisuutta tehdä itselleen mielekkäitä asioita
- Ei ole palkkaa, jossa saisi olla oma itsensä
- Ei ole palkkaa, jossa voisi liittyä läksyjen tekemiseen
- Asukkaiden suuri määrä ja ihmisiä eri maista samassa yksikössä
- Omaan arkeen vaikuttamisen mahdollisuudet pienit

IDEAT KEHITTÄMISEEN

Nuorilla on haastattelujen perusteella halua osallistua asumisyksikön tilojen suunnitteluun ja etenkin siihen, että he saisivat tehdä huoneistaan omannäköisen. Mahdollisuus osallistua esimerkiksi huonekalujen, mattojen ja valaisimien valintaan voisivat lisätä kodinomaisuuden tuntua.

Oma huone oli haastateltujen mukaan tärkeä tekijä, jotta yksikkö tuntuisi enemmän kodilta. Tarve yksityisyyteen ja omaan rauhaan nousi vahvasti esiin nuorten näkemyksissä. Oma huone tarjoaa nuorten mielestä rauhaa siihen, että he voivat keskittyä opiskeluun ja tehdä mielekkäiksi kokemiaan asioita.

Liian tiukaksi koetut säännöt vähensivät nuorten näkemysten mukaan yksikön kodinomaisuutta. Nuoret toivoivat, että heidän käsityksiään kuunneltaisiin enemmän ja että säännöistä voitaisiin tarvittaessa joustaa. Ohjaajien tekemät raportit nousivat myös esiin haastatteluissa. Raporttikäytäntöjen selkiyttäminen nuorille saattaisi vähentää raportointiin liittyviä pelkoja.

Asukkaiden yhteinen toiminta voisi lisätä yhteisöllisyyden tuntua. Esimerkiksi yhteinen ruokailu tai yhteiset retket voisivat olla tapoja lisätä yhteistä toimintaa, mikä saattaisi vahvistaa yhteishenkeä yksikössä ja vähentää ulkopuolisuuden tunnetta.

KIRJALLISUUTTA

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010). Granfelt, Riitta (1998) Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: SKS. Huttunen, Laura (2002) Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkertoissa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Vilkkö, Anni (2000) Riittävästi koti. Janus 8 (3), 213–230.